

Nápodoba

- kouzelné slovo ve výchově malého dítěte

Každý zná ten obraz : matka, která žehlí, a čtyřleté dítě, které ji napodobuje na malém prkénku s několika kapesníky a dřevěnou kostkou. Malé dítě se ještě necítí tak zřetelně oddělené od svého okolí. Velmi hluboce se do něj vžívá. Tím, že se s ním vnitřně a navenek pohybuje, získává různé dovednosti, které se teprve později mohou stát vědomými. Cesta učení malého dítěte je cesta *nápodoby*. Na cíl zaměřené školní učení k němu ještě nepatří. To totiž vychází z umělého oddělení učební situace od běžného života. Toto oddělení není pro malé dítě skutečností. Proto nazval Rudolf Steiner, iniciátor waldorfské pedagogiky, nápodobu kouzelným slovem pro výchovu dítěte v jeho prvních sedmi letech života. To je hezky řečeno. Ale co to znamená v praxi? A není velký rozdíl mezi dítětem ročním a šestiletým?

Od 0 do 3 let

Nápodoba je obdivuhodná schopnost. Jako lidé se s touto schopností rodíme. Přinášíme si ji ze světa, ze kterého přicházíme. Děťátko v kolébce se nejprve dává do pohybu díky organismu, látkové výměně, přirozeným reflexům. Tam se teprve musí zabydlet. U zvířat u toho zůstává. Jsou tak silně připoutána ke svým instinktivním nadáním, že dospívají rychle a dovedou se chovat jako jejich rodiče. U člověka to probíhá mnohem pomaleji. Dítě potřebuje rok, aby se vzpříímilo. Bez příkladu se to nepovede, to zřetelně ukázal příběh vlčích dětí v Indii. Čemu všemu se dítě naučí během prvních tří let! Naučilo se pohybovat tělem podle vlastní vůle. Naučilo se mluvit tak, jak to dělá okolí, a získalo první podnět k tvorbě vlastních myšlenek.

Je legrační sledovat, jak děti přebírají různé drobné zvláštnosti rodičů. Pohyby, výslovnost, a také něco z životního postoje. S nasazením celé své bytosti se snaží stát *člověkem* v nejobecnějším smyslu slova. A pokud *člověk* chodí trochu sehnutě nebo mluví ostravským akcentem, pak to dítě také přebírá. K tomu se nehodí žádná učebnice!

Od 3 do 5 let

Poté, co dítě získalo tento základ, může se více otevírat svému okolí. Začíná si vytvářet vnitřní obrazy svého prostředí, čímž s ním dokáže stále lépe žít a vžívat se do něj. Má radost, vidí-li v okolí známé obrazy, známé lidi, nábytek, hry a také obrázkovou knihu si může prohlížet stále znovu. Také začíná kreslit na papír své první vlastní obrazy. V první fázi stojí dítě zasněně trochu stranou a přihlíží hře větších dětí. Pomalu se dává do pohybu a může si hrát s nimi. Vychutnává si spojení s lidmi a dětmi a přírodou. Dítě nyní vstupuje do aktivního rozhovoru s okolím. To je zlatý věk nápodoby : skupinka dětí v kruhu kolem vychovatelky. S velkou radostí napodobují její gesta. Například jak se otevírá slunečnice nebo jak padá déšť z nebe. Když si vychovatelka mimoděk setře zrnko prachu z blůzy, děti to po ní udělají také. Bez otázek a se stejnou velkou radostí. Nápodoba je nyní více viditelná.

Od 5 do 7 let

U starších předškoláků se opět něco mění. Už se nepouštějí do všeho tak samozřejmě a vytvářejí vlastní úvahy : „Teď nemám čas. Jsem řidič autobusu.“ – „Dobře. Pomůžu prostrít, ale můžu potom pokračovat s mým puzzle?“

Stávají se postupně školákem. Zájmy jsou více osobní, nápodoba je více selektivní. V meziprostoru mezi vnímáním a konáním dochází stále více k vlastnímu zvážení. Může se také stát, že si návštěvu zubaře nebo zoologické zahrady přehrává později, případně s vlastním směrem v příběhu. To je nyní možné, neboť paměť je pomalu ovládána samostatněji.

Starší předškolní dítě potřebuje vzor, se kterým se může jako osoba identifikovat. Proto je cenné nechat zakusit dítě v této fázi obrazy různých povolání a smysluplných úkonů. Především aktivní obraz je velkým darem.

Do školy

Podají se to dobře a ž tehdy, kdy je dosažena školní zralost. Teprve pak můžeme začít s jiným způsobem učení. V základní škole může vychovatel oslovit vědomou paměť dítěte. Dítě zvládne udělat úkol v jiném prostředí a v jiném čase. Může se učit vědomě, v situaci školní hodiny, která se odlišuje od denní skutečnosti. Schopnost nápodoby tím znovu klesá, i když zůstává k dispozici do devátého roku.

Vychovatel

Je důležité znát tyto rozdíly. Pokud např. očekáváte, že šestileté dítě bude v nápodobě stejné jako čtyřleté, budete často zklamáni a budete vyvíjet nepotřebný tlak. Někdy můžeme takovéto dítě oslovit trochu více zpříma.

Co znamenají tyto poznatky pro vychovatele? Je možné o nich pěkně přemýšlet, ale tato skutečnost se nás přímo dotýká. V příkladu vychovatelky, která si sundává smítko z blůzy je to ještě legrační. Ale co pak, když děti napodobují i věci, se kterými se raději nechlubíte? Vaše chování coby vychovatele získává najednou jiný rozměr. Věci, které děláte za normálních okolností nevědomky, se stávají najednou hlubokým ideálním příkladem pro toho malého človíčka, který žije s vámi. Jak s tím naložíte? Jste konfrontováni s vlastními omezeními, která máte jako člověk, a to není nikdy příjemné. Ale dítě vnímá i to, když jste upřímní sami k sobě a ke světu, a snažíte se ze svých omezení poučit. I to je příklad.

Naštěstí se neučí jen dítě ale i dospělý. Tím, že žijeme s dítětem, můžeme znovu prozkoumat různá témata našeho vlastního vývoje :

- Jak jsem spojen(a) s přírodou, se stvořením, se svým vlastním tělem?
Jaký příklad dávám v této oblasti?

- Jak jsem spojen(a) se svými bližními? Prožívám radost ze spolubytí, ze hry setkávání?

- S čím jsem se identifikoval(a)? Co umím dobře? Co obdivuji?

Může se stát, že natrefíte na věci, které ve vašem vlastním dětství nedostaly dostatek prostoru. Pak je tato cesta coby vychovatele novou šancí dát v tomto smyslu věci do pohybu. Kromě toho cestou nejdete sami, máte na své straně nejlepšího vychovatele coby průvodce : malé dítě.

Cornelis Boogerd